

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра політології

Робоча програма навчальної дисципліни

Сучасна українська політика актори, інститути, процеси

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>бакалаврський</u>
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)
спеціальність	<u>052 Політологія</u> (шифр і назва)
освітня програма	<u>Політичні технології та аналіз політики</u> (шифр і назва)
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u> (обов'язкова/за вибором)
факультет	<u>філософський</u>

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету від 30 червня 2025 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Мовчан** Уляна Ігорівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології

Програму схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол № 16 від 27 червня 2025 р.

Завідувач кафедри

Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики»

Гарант освітньо-професійної програми

Тетяна КОМАРОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 19 червня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Сучасна українська політика актори, інститути, процеси» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики» підготовки бакалавра за спеціальністю 052 «Політологія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни полягає у формуванні у студентів уявлень про особливості політичних процесів в Україні в 1991-2025 рр.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- формування комплексного розуміння еволюції політичних інститутів України від моменту здобуття незалежності, включно з аналізом пострадянської трансформації, динаміки політичного режиму та специфіки українського напівпрезидентіалізму;
- дослідження інституційних реформ в Україні, зокрема змін форми правління, трансформації виборчих систем, розвитку парламентських коаліцій та впливу формальних і неформальних практик на процеси врядування;
- аналіз реформи децентралізації, її здобутків, ризиків та проявів неопатримоніальних практик, а також оцінка інституційної стійкості місцевого врядування в умовах війни;
- вивчення політичної системи України в період президентств Кравчука, Кучми, Ющенка, Януковича та Порошенка з акцентом на типи режимів, логіку концентрації влади, конфлікт між інститутами та зовнішньополітичні орієнтири;
- аналіз впливу війни, окупації, анексії та міжнародних переговорних форматів на функціонування політичної системи, а також оцінка сучасних викликів для післявоєнної відбудови, демократизації та інституційної стабільності України.

1.3. Кількість кредитів - 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова/ За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
6-й	6-й
Лекції	
24 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
42 год.	76 год.
Індивідуальні завдання	
Контрольна робота	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна.

В результаті вивчення курсу "Сучасна українська політика: актори, інститути, процеси" студенти повинні мати загальні та фахові компетентності (передбачені освітньою програмою).

Загальні компетентності:

ЗК 01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ФК 05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ФК 06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Програмні результати навчання:

ПРН 01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

ПРН 08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ПРН 10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

ПРН 12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ПРН 13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

1.8. Пререквізити (перелік дисциплін, що передують вивченню даної дисципліни)

Відповідно до структурно-логічної схеми освітньої програми, дисципліна викладається на 3 році навчання, і її вивченню передують задовільне засвоєння дисциплін загальнонаукової та теоретичної підготовки, а також теоретико-методологічного блоку.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Динаміка політичних інститутів української держави

Тема 1. Особливості характеру політичних систем на пострадянському просторі

Особливості політичних трансформацій пострадянських країн. Консолідація авторитаризму. Розповсюдження неопатримоніалізму. Особливості напівпрезидентціалізму та суперпрезидентських систем на пострадянському просторі.

Тема 2. Політичний режим в Україні: від авторитаризму до демократії

Проголошення незалежності. Обрання першого президента та парламенту. Криза політичної системи 1993-1994 рр. Конституція України 1996 р. Майдан 2004 та Євромайдан 2014. Динаміка політичного режиму. Встановлення гібридного політичного режиму.

Тема 3. Реформування форми правління: з часів незалежності до сьогодні

Дискусії щодо форми правління напередодні прийняття Конституції України 1996 р. Встановлення президентсько-парламентської форми правління. Криза влади та реформа 2004 року. Особливості прем'єр-президентціалізму в українському варіанті. Прихід до влади В. Януковича та повернення до президентсько-парламентської форми правління. Зміцнення авторитаризму та Євромайдан як реакція на зміну режиму. Відновлення прем'єр-президентської форми правління.

Тема 4. Виборча система України

Мажоритарна система виборів на перших виборах до Верховної Ради, її недоліки. Закон про вибори народних депутатів та його реформування. Переваги та недоліки змішаної паралельної системи та пропорційної системи. Вплив загороджувального бар'єру на представництво партій у Верховній Раді. Пошуки оптимальної системи виборів в Україні.

Тема 5. Формування коаліцій у Верховній Раді

Побудова більшості у Верховній Раді України. Більшість та коаліції Верховної Ради в 1991-2019 рр. Закон України про створення коаліції та його вплив на стабільність політичної системи. Роль президента в побудові більшості Верховної Ради: формальні інститути та неформальні практики.

Тема 6. Реформа децентралізації: основні здобутки та поразки

Реформа місцевого самоврядування 2014 рр. Основні засади реформи та стадії її втілення. Створення ОТГ та перші місцеві вибори до нових громад. Фіскальна та політична децентралізація, основні успіхи та проблеми. Загрози децентралізації в неопатримоніальній системі, перетворення місцевих осередків влади на вотчини. Здобутки децентралізації перед викликами війни з Росією.

Розділ 2. Політична система України в 1991-2020 рр

Тема 7. Політична система під час президентства Л. Кравчука та Л. Кучми

Президент Л. Кравчук та його перші кроки на цій посаді. Внутрішня та зовнішня політика президента Кравчука. Криза влади 1993-1994рр. Перемога на виборах Л. Кучми. Встановлення неопатримоніального режиму. Економічна політика президента. Багатовекторна зовнішня політика.

Тема 8. Прем'єр-президентська політична система за президентства В. Ющенка

Помаранчева революція та зміна форми правління. Перемога В. Ющенко. Конкуренція між президентом та парламентом. Дуальна виконавча влада та вплив на демократичний режим в Україні. Внутрішня політика В. Ющенко. Європейський вектор розвитку зовнішньої політики.

Тема 9. Неопатримоніальний характер політичної влади за президентства В.

Януковича

Перемога В. Януковича на виборах у 2010 році. Консолідація влади навколо президента. Олігархи та патронажно-клієнтарні мережі. Інституційні зміни на користь зміцнення влади президента. Внутрішня та зовнішня політики президента. Євромайдан та його вплив на подальший розвиток політичного процесу.

Тема 10. Політична система під час президентства П. Порошенка

Перемога П. Порошенко на президентських виборах в першому турі. Спроби консолідувати владу та створити єдину більшість у Верховній Раді. Повернення до системи дуальної виконавчої влади. Внутрішня політика президента. Європейський вектор розвитку зовнішньої політики.

Розділ 3. Війна та виклики політичної системи України

Тема 11. Війна, анексія Криму та Мінські домовленості.

Окупація територій Донецької та Луганської областей, анексія Кримської автономної республіки. Спроби домовитися з урядом Російської федерації. Нормандська четвірка та підписання Мінських домовленостей про припинення вогню. Мінські домовленості II та вимогання надати автономію для окупованих територій. Початок широкомасштабної війни та опір України. Міжнародна підтримка, волонтерські рухи та дії ЗСУ.

Тема 12. Сучасні виклики політичної системи України

Післявоєнна відбудова України. Реформування системи України для зміцнення її інституційної стійкості. Різноманіття моделей демократії та можливості консолідації демократичного режиму.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд.	ср	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Динаміка політичних інститутів української держави												
Тема 1. Особливості характеру політичних систем на пострадянському просторі	8	2	2			4	8	1				7
Тема 2. Політичний режим в Україні: від авторитаризму до демократії	8	2	2			4	8		1			7
Тема 3. Реформування форми правління: з часів незалежності до сьогодні	8	2	2			4	8	1				7
Тема 4. Виборча система України	8	2	2			4	8	1	1			6
Тема 5. Формування коаліцій у Верховній Раді	7	2	2			3	7		1			6
Тема 6. Реформа децентралізації: основні здобутки та поразки	7	2	2			3	7		1			6
Разом за розділом 1	46	12	12			22	46	3	4			39
Розділ 2. Політична система України в 1991-2020 рр.												
Тема 7. Політична система під час президентства Л. Кравчука та Л. Кучми	7	2	2			3	7	1	1			5

Тема 8. Прем'єр-президентська політична система за президентства В. Ющенка	7	2	2			3	7					7
Тема 9. Неопатримоніальний характер політичної влади за президентства В. Януковича	7	2	2			3	7					7
Тема 10. Політична система під час президентства П. Порошенка	7	2	2			3	7	1	1			5
Разом за розділом 2	28	8	8			12	28	2	2			24
Розділ 3. Війна та виклики політичної системи України												
Тема 11. Війна, анексія Криму та Мінські домовленості.	8	2	2			4	8		1			7
Тема 12. Сучасні виклики політичної системи України	8	2	2			4	8	1	1			6
Разом за розділом 3	16	4	4			8	16	1	2			13
Усього годин	90	24	24			42	90	6	8			76

4. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Особливості характеру політичних систем на пострадянському просторі	2	
2	Політичний режим в Україні: від авторитаризму до демократії	2	1
3	Реформування форми правління: з часів незалежності до сьогодні	2	
4	Виборча система України	2	1
5	Формування коаліцій у Верховній Раді	2	1
6	Реформа децентралізації: основні здобутки та поразки	2	1
7	Політична система під час президентства Л. Кравчука та Л. Кучми	2	1
8	Прем'єр-президентська політична система за президентства В. Ющенка	2	
9	Неопатримоніальний характер політичної влади за президентства В. Януковича	2	
10	Політична система під час президентства П. Порошенка	2	1
11	Війна, анексія Криму та Мінські домовленості.	2	1
12	Сучасні виклики політичної системи України	2	1
	Разом	24	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Особливості характеру політичних систем на пострадянському просторі <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми., підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4	7
2	Політичний режим в Україні: від авторитаризму до демократії <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4	7
3	Реформування форми правління: з часів незалежності до сьогодні <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу	4	7

	з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію), підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою		
4	Виборча система України <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію) підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4	7
5	Формування коаліцій у Верховній Раді <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію) підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою	3	6
6	Реформа децентралізації: основні здобутки та поразки <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	3	6
7	Політична система під час президентства Л. Кравчука та Л. Кучми <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	3	5
8	Прем'єр-президентська політична система за президентства В. Ющенко <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію) підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	3	7
9	Неопатримоніальний характер політичної влади за президентства В. Януковича <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	3	7
10	Політична система під час президентства П. Порошенка <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	3	6
11	Війна, анексія Криму та Мінські домовленості. Війна, анексія Криму та Мінські домовленості. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4	7
12	Сучасні виклики політичної системи України <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4	6
	Разом	42	76

6. Індивідуальні завдання

Контрольна робота.

7. Методи навчання

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП віддзеркалює табл.

Методи навчання та засоби діагностики результатів навчання за освітньою компонентною «Сучасна українська політика актори, інститути, процеси»

Шифр ПРН (відповідно до ОПП)	Результати навчання (відповідно до ОПП)	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання
ПРН 2.	Визначати, формулювати та пропонувати шляхи вирішення професійних теоретичних та практичних проблем.	Лекція, пошук інформації	Оцінювання усних відповідей на практичних заняттях, тестових завдань, залікова робота
ПРН 3.	Проводити професійний пошук, оброблення та аналіз фактів, даних та інформації з різних первинних та вторинних джерел.	Лекція, пошук інформації	Оцінювання результатів індивідуального завдання на практичних заняттях; тестових завдань, залікова робота
ПРН 4.	Вільно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	Навчальна дискусія	Оцінювання усних відповідей на практичних заняттях
ПРН 7.	Демонструвати навички критичного мислення у професійній діяльності та володіти професійною етикою.	Навчальна дискусія	Оцінювання усних відповідей на практичних заняттях
ПРН 14.	Мати базові знання щодо ключових принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів..	Навчальна дискусія, презентація доповідей	Оцінювання презентацій, роботи учасників під час роботи в малих групах
ПРН 15.	Вміти застосовувати ключові політологічні поняття, теорії та методи до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту	Навчальна дискусія, робота в малих групах, презентація доповідей	Оцінювання презентацій, роботи учасників під час роботи в малих групах
ПРН 16.	Розуміти базові особливості реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічний, історичний та соціокультурний контекст функціонування та взаємодії	Навчальна дискусія, презентація доповідей	Оцінювання презентацій, роботи учасників під час роботи в малих групах
ПРН 17.	Вміти використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для інтерпретації та змістовного аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.	Лекція, пошук інформації	Оцінювання результатів індивідуального завдання на практичних заняттях; тестових завдань, залікова робота

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях, у формі виступів здобувачів з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у письмовій формі у вигляді залікової роботи. Терміни проведення залікової роботи встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії **обставин непоборної сили** здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти **залік дистанційно на платформі Moodle** в дистанційному курсі «Сучасна українська політика актори, інститути, процеси».

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Ра зом	За лік	Су ма	
Розділ 1						Розділ 2			Розділ 3		к/р				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	10	60	40	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5				

При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі *усного* опитування, виступів здобувачів, есе та тестового контролю із заздалегідь визначених питань.

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоювання знань та набутих навичок на лекціях та практичних заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на практичних заняттях, рівень знань за результатами опитування на практичних заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

За виступ на практичному занятті здобувач може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого здобувача) до 4-5 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів.

Загальна максимальна сума балів за роботу в семестрі складає **60** балів.

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність

	пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконанні завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Максимальна сума балів за екзамен складає **40**.

Критерії оцінювання залікової роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору

	стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
	90 – 100
	70-89
50-69	зараховано
1-49	Не зараховано

10. Рекомендована література Основна література

1. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми : монографія. Вид. 2-ге, доп. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 704 с.
2. Романюк А.С., Литвин В.С., Панчак-Бялоблоцка Н.В. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 461 с.
3. Chaisty P., Cheeseman N., Power T. Rethinking the 'presidentialism debate': conceptualizing coalitional politics in cross-regional perspective. *Democratization*. 2012
4. Hale H. Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspectives. Cambridge University Press, 2015. 538 p.
5. Way L. Pluralism by Default: Weak Autocrats and the Rise of Competitive Politics. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2015. 274 p.

Додаткова література

1. Доскоч О. Л. Президент України як гарант державної цілісності України. *Право і суспільство*. 2014. № 6.2(3). С. 12-16.
2. Дудник О. Трансформація інституту президентства в країнах СНД (2005-2006 роки) *Політичний менеджмент*. 2012. № 4 – 5. С. 55 – 56
3. Зеленько Г. Консоціальні практики у політиці країн Центрально-Східної Європи *Наукові записки ІПЕНД ім. І.Кураса*. 2013. Вип. 1. (63). С. 41–51.
4. Кармазіна М. С. Президентство: український варіант. К. 2007. 365 с.
5. Пахарев А.Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні : навчальний посібник. Київ : ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2011. 183с.
6. Пономарьова Г. Змішана виборча система (досвід виборів народних депутатів України у 2002 р.). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 3. С. 48-58.
7. Порівняльна політика: основні політичні системи сучасного світу/ за ред. В. Бакірова, М. Сазонова. Харків, 2008. 574 с.

8. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи : інституційний вимір. Львів : Тріада плюс, 2004. 389 с.
9. Сидорчук О. Третій тип республіканського правління: чи є Україна напівпрезидентською республікою? *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*. 2013. Т. 147. С. 30-34
10. Смолянук В. Ф. Політична система України: джерела стабільності та чинники дестабілізації. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2016. № 3-4. С. 32-43.
11. Chaisty P., Chernykh S. Coalitional presidentialism and legislative control in post-Soviet Ukraine. *Post-Soviet Affairs*. 2015. Vol. 31. №3. P. 177–200
12. D'Anieri, Paul. (2006). *Understanding Ukrainian Politics: Power, Politics, and Institutional Design*. London: Routledge
13. Fisun, Oleksandr. (2016). Ukrainian Constitutional Politics: Neopatrimonialism, Rent-seeking, and Regime Change. In: *Beyond the Euromaidan: Comparative Perspectives on Advancing Reform in Ukraine*, Henry E. Hale, & Robert W. Orttung (eds). Stanford University Press
14. Fisun, Oleksandr. (2019). "Neopatrimonialism in Post-Soviet Eurasia," in *Stubborn Structures: Reconceptualizing Post-Communist Regimes*, Bálint, Magyar (ed). Budapest: CEU Press: 75–96.
15. Fisun O. Neopatrimonialism in Post-Soviet Eurasia. *Stubborn Structures: Reconceptualizing Post-Communist Regimes* / ed. by Bálint, Magyar. Budapest: CEU Press: 2019, P. 75-96.
16. Grzymala-Busse A. The Best Laid Plans: The Impact of Informal Rules on Formal Institutions in Transitional Regimes. *Studies in Comparative International Development* 2010. 45(3). P. 311-333.
17. Hale, Henry E. (2016). "Constitutional performance after Communism: Implications for Ukraine". In *Beyond the Euromaidan: Comparative Perspectives on Advancing Reform in Ukraine*, Henry E. Hale, & Robert W. Orttung (eds). Stanford University Press
18. Helmke G., Levitsky S. Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda. *Perspectives on Politics*, 2004. 2(4), P. 725-740.
19. Minakov, Mikhail (2019). Republic of clans : the evolution of the Ukrainian political system Magyar, Bálint, and Henry E. Hale. *Stubborn structures: reconceptualizing post-communist regimes*.
20. Pleines, Heiko. (2016). "Oligarchs and Politics in Ukraine". *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization* 24 (1): 105–127.
21. Zon, Hans van. (2001). *The political economy of independent Ukraine*. New York: St. Martin's Press.
22. Solnick S. Federalism and State-Building: Post-Communist and Post-Colonial Perspectives. *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy* /ed. by Andrew Reynolds, Oxford ; New York : Oxford University Press, 2002. P. 171-204.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Т. Снайдер. Лекції про сучасну Україну

https://www.youtube.com/playlist?list=PLh9mgdi4rNewfxO7LhBoz_1Mx1MaO6sw